

Als christenen huwen...

De rijkdom van de liturgische viering

In oktober 2013 werd op twee verschillende plaatsen in ons bisdom een vormingsbijeenkomst georganiseerd voor priesters en diakens. Tijdens deze regionale bijeenkomsten ging Lode Aerts, vicaris voor opleiding, vorming en roepingen in het bisdom Gent, nader in op de rijkdom van de huwelijksliturgie. Tevens kwamen er enkele getuigenissen aan bod en was er tijd voor uitwisseling.

We vroegen vicaris Lode Aerts om zijn rijke bijdrage neer te schrijven in een artikel. Ook wie in oktober niet aanwezig kon zijn, krijgt zo de kans om kennis te maken met zijn boeiende en uitdagende ideeën.

Als jonge mensen om een kerkelijk huwelijk vragen, reageren sommigen wel eens achterdochtig. Is hun vraag wel overwogen? Zijn ze wel genoeg voorbereid? Verlangende ze niet eenvoudig een vrijbrief om zelf hun ceremonie in elkaar te boksen? Anderen reageren soms al te meegaand. Met de beste bedoelingen bieden ze vooral een religieuze service aan waarbij de Kerk zich volledig ter beschikking stelt van hun wensen en verlangens.

We zouden deze realiteit daarentegen als een uitdaging kunnen beschouwen, die ook voor de kerkgemeenschap een kans inhoudt. In die zin schrijft de Franse bisschop Claude Dagens in een recente pastorale brief aan de christenen in Angoulême:

“Er zijn mannen en vrouwen die zich willen voorbereiden op het sacrament van het huwelijk. Ze hebben onze woorden niet om erover te spreken. Maar ze hebben wel hun verlangens, hun liefde en hun keuze om over de drempel van een riskant engagement te stappen. Ze willen weten wie hen kan sterken in hun liefde, in hun gevoelens, in hun seksuele ervaringen en in de broosheid van het gezin waaruit ze komen en – niet te vergeten – in hun financiële problemen. Laat ons voor hen geen controleur spelen. Wij moeten leren biddend met hen op weg gaan, het Woord van God openleggen voor hen en de ontdekking mogelijk maken van Christus’ overwinning op al het kwaad dat in de wereld huist.”¹

1 CL. DAGENS, *Catholiques en Charente, réveillez-vous d’une façon chrétienne*, 2013, 9 (www.angouleme.catholique.fr, Zie: diocèse, l’évêque)

Een riskante onderneming

Wanneer jonge mensen komen spreken over hun plannen om kerkelijk te huwen, bieden ze ons inderdaad de kans om samen met hen de rijkdom van ons geloof beter te leren kennen. Dat kan echter niet in een handomdraai, want er is veel onzekerheid over God en het evangelie, over de betrouwbaarheid van relaties en over manieren van samenleven. De jongeren houden ons daarmee trouwens een spiegel voor waarin we onszelf herkennen. Hun onzekerheden zijn meestal ook de onze. Die onzekerheid merken we in de teksten en in de muziek die jonge trouwers meebrengen. Juist omdat onze cultuur nog maar weinig op tradities en rituelen durft te steunen, willen trouwers steeds meer hun viering zelf samenstellen, ook al hebben ze geen ervaring of kennis.

Bovendien hebben jonge koppels ook weinig banden met de Kerk. Te midden van onze verbrokkelde maatschappij bouwen ze zelf hun netwerk op van vrienden en bekenden, zodat ze op het appartementje dat ze samen betrekken, vaak geïsoleerd wonen van bestaande gemeenschappen in het algemeen en van parochies in het bijzonder. Dat dunne weefsel maakt hun huwelijksviering veel brozer dan een gewone parochiale zondagsviering, waar je een vrij vaste gemeenschap vindt die vertrouwd is met een ritueel en dit mee gestalte geeft. Dat is trouwens de reden waarom elders in de wereld het kerkelijk huwelijk soms uitsluitend plaats vindt in de zondagsmis van de parochie, die het koppel met familie en vrienden gastvrij onthaalt.

Bij ons blijven wij wel spreken van een 'kerkelijk huwelijk', maar doorgaans verloopt de viering los van de kerkgemeenschap. Als het al puur *taalkundig* niet helemaal klopt, hoe moet het dan *liturgisch* verlopen: zo'n 'kerkelijk' huwelijk? Zonder kerkgemeenschap is het vooral de omringende cultuur die de toon zet. Welnu, in die cultuur wordt de God van Jezus als afwezig beschouwd. Door hun leeftijd zijn trouwers sterk door die mentaliteit getekend. Kortom, een kerkelijke viering – waarin zowel een gemeenschap als een rite de menselijke liefde in al haar broosheid ontvangen, begeleiden en voor God brengen – is bij de meeste verloofden niet zomaar gegarandeerd.

Een kans om het geloof te leren kennen

We zijn geen goede leerlingen van Jezus als we bij het contact met de trouwers in het defensief gaan en ons verschansen in een harde, wettische houding. Maar we zijn ook geen goede leerlingen als we de geboden kansen negeren om aan de toekomstige trouwers het evangelie te brengen en om het

zelf, samen met hen, beter te leren kennen. In hun meest recente brochure schrijven de bisschoppen:

“We moeten leren niet bang te zijn om als gelovigen te spreken, op een getuigende en persoonlijke manier. De uitdaging ligt voor ons om zelf op een eenvoudige manier aan anderen te vertellen op welke manier het geloof in Jezus Christus ons leven verandert.”²

We kunnen hierbij denken aan een grote christen uit het Frankrijk van de Concilietijd, die zelf leefde in communistische middens. Haar naam is Madeleine Delbr el. Ze schrijft:

“Een atheïstisch milieu is gunstig voor onze eigen bekering.”³

Kan het christelijk huwelijk niet helpen bij onze bekering? Wat is bekering anders dan ons omkeren naar God, die liefde is? De liefde van God wordt concreet in twee mensen, die zo van elkaar verschillen als een man en een vrouw en die zich durven hechten aan mekaars liefde en die het aandurven om kinderen op de wereld te zetten. Ze tonen ons Gods liefde. Dat is precies de kern van ons geloof: dat God liefde is (1Joh 4,8)! Dat de liefde van man en vrouw ons Gods gelaat toont, klinkt al bij de profeet Jesaja.

“Zoals een jongeman zijn meisje huwt,
zo zal Hij, die u opbouwt, u huwen.
en zoals de bruidegom blij is met zijn bruid,
zo zal uw God blij zijn met u” (Js 62,2).

De trouwers tonen ons Gods liefde en vragen ons om hen te helpen Gods liefde steeds meer te ontdekken en te beleven.

De smaak van goede liturgie

Een mooie viering opent het hart om Gods liefde te ervaren. Wat kan ons daarbij helpen? En waarop kunnen we letten bij de voorbereiding? Nogmaals: we moeten dan wel goed weten in welke situatie de koppels zich bevinden, maar ook weten welke schat van het geloof er op hen wacht.

2 DE BELGISCHE BISSCHOPPEN REFERENTEN VOOR LITURGIE EN CATECHESE, *De sacramenten van de christelijke initiatie bij kinderen en jongeren vandaag. Oriëntaties voor een missionaire vernieuwing*, Brussel, Licap, 2013, 21-22.

3 M. DELBR EL, *Nous autres, gens des rues* (Livre de vie, 107), Paris, Seuil, 1995, 281: “Un milieu ath ee est favorable   notre propre conversion”.

© Getty Images – UM

Gastvrijheid en vreugde

Gastvrijheid en blijheid moeten te ervaren zijn bij echte gelovigen, dus zeker ook bij de pastoor of diaken en de medewerkers. De ritus voorziet bij het begin van de viering een onthaal in het kerkportaal: het hartelijke welkom met een goed woord, een zegenwens en een besprenkeling. Die gastvrijheid is een teken van Gods openheid en ze geldt niet enkel voor de trouwers, maar ook voor de familie en vrienden die vaak sinds jaren geen voet gezet hebben in een kerkgebouw.

Dezelfde gastvrijheid moest al tevoren te ervaren zijn in de voorbereiding met de trouwers. We denken aan de ontmoeting van het koppel bij de priester of diaken, maar ook aan initiatieven die best ingebed zijn in het kerkelijke leven. Soms kan dit in een ruimer verband op zondag, soms met een maaltijd en wat aangepaste catechese, zo mogelijk in een beginnende vriendschap met andere koppels. En laat ons bij onze gastvrijheid ook niet vergeten om wie zich voorbereidt op het huwelijk aan te bevelen bij God. Precies in de voorbede worden we Kerk, want we vertrekken er vanuit God die de gemeenschap opbouwt. We leren er naar de ander, ook als het in onze ogen een onkerkelijk iemand lijkt, kijken met Gods ogen.

Het volstaat dus niet dat we aanstaande trouwers oriënteren op de kerkgemeenschap, als die laatste het onthaal van trouwers niet gaat zien als haar eigen roeping. Ze mag dit niet beschouwen als een taak die ze kan uitbesteden aan enkele professionals of vrijwilligers. Als het om Gods Kerk gaat, moet zij zelf – ondanks alle gebrokenheid – een teken worden van Gods liefde.

Putten uit Bijbelse bronnen

Waar kunnen we beter over Gods liefde horen dan in de Bijbel, die van a tot z het verhaal vertelt van Gods zoektocht naar de mensen? Het komt erop aan om met tact en met vrijmoedigheid de smaak voor het evangelie te wekken bij jonge trouwers. In feite is de blijde boodschap heel eenvoudig. Het is de boodschap dat God geen hogere Macht is waar een mens naar zoekt, maar iemand die blijkbaar al eerder op zoek was naar ons. Hij wil ons ontmoeten, net zoals een jongen een meisje ontmoet. God treedt het leven binnen: onverwacht en onverdiend.

“Denken we aan Robinson Crusoe op zijn eiland. In het begin denkt hij dat hij alleen is. Dan volgt de ene na de andere aanwijzing die hem doet vermoeden dat er iemand anders op het eiland is, waarvan hij dacht dat

het onbewoond was. Eerst zijn het gewoon sporen. Ze zouden ook van dieren kunnen zijn. Dan is er ontegensprekelijk een menselijk spoor: de resten van een vuur dat nog warmte geeft. Die aanwijzingen stapelen zich op en roepen gedachten op bij Robinson. Beetje bij beetje gaat hij zich een vrij nauwkeurig idee vormen van zijn compagnon, die hij nog steeds niet gezien heeft. En dan, op een dag, gebeurt het op het strand. Plots – vlak voor hem – ziet hij iemand die naar hem toe komt. Vanaf dat moment is alles anders. Niet alleen wordt al de kennis, die hij zich al had kunnen vormen over die ander, nu gecorrigeerd, verrijkt en voltooid. Maar het wordt vooral een ander soort kennis: een persoonlijke kennis. En net die nieuwe kennis zal niet alleen de ideeën van Robinson veranderen; maar ook zijn leven. Want precies in dat leven is de ander binnen gekomen, als een levende realiteit en niet enkel als een idee dat Robinson zich ervan had kunnen maken⁴.

Over die onverwachte ontmoeting met God die ons leven verandert, handelt de hele Schrift. Daarin leren lezen, daarvoor smaak krijgen, is een groot geschenk. Het spreekt daarom vanzelf dat enkele eenvoudige, maar treffende Schriftlezingen een centrale plek verdienen in de huwelijksviering. Natuurlijk is er – net als bij Robinson Crusoe – eerst onwetendheid: de losse sporen, die al moeilijk te vinden zijn, leiden ons nog niet direct tot God. Maar we bewijzen jonge mensen geen dienst, als we in de woorddienst de pareltjes van de Bijbel vervangen door profane teksten, omdat ze net die eigen ervaring missen van God die naar ons zoekt. Profane teksten zijn hier echt niet op hun plaats. Ze kunnen de Schrifttekst niet vervangen. De Schrifttekst betekent uit zichzelf dat God naar ons op zoek is. Andere teksten gaan over de eigen zoektocht van de trouwers en over hun verlangen naar volmaakte liefde. Ze bevestigen op een sentimentele of moraliserende wijze wat ieder al denkt te weten: dat we alleen zijn op een onbewoond eiland en dat we er iets moois van moeten maken. Maar zou de liturgie niet de plaats zijn waar al wat we zelf kunnen bedenken in een geheel ander perspectief komt te staan: dat van iemand die ons verlangt te ontmoeten? Er wacht trouwens een mooie taak in de homilie, om vanuit het evangelie onze menselijke ervaring te doorstralen vanuit Gods liefdevolle aanwezigheid.

De kracht van ritën

Dat God ons zoekt en tot ons spreekt, is de kern van de Bijbelse Boodschap. Maar dat Woord van God wordt nog concreter. Het wil dicht bij ons komen.

4 L. BOUYER, *Initiation Chrétienne*, Paris, Cerf, 2012, 50-51. Met dank aan Piet Raes.

Dat gebeurt in de ontmoeting met Jezus, het mens geworden Woord. Het gaat als met een vriendschap, waar op den duur de mails en de gesprekken niet meer volstaan. Woorden worden gebaren van nabijheid en intimiteit. Hier raken we het hart van de liturgie, waarin Gods verbond niet enkel wordt uitgesproken of omschreven, maar zich in rituelen en symbolische handelingen aan ons voltrekt.

Als die rituelen zorgvuldig en vrijmoedig worden uitgevoerd, zijn ze zoveel spreker dan alle mogelijke parafrasen of verklaringen. Is dit niet de eerste wet van de liturgie?

“Zeg niet wat ge doet,
maar doet wat ge zegt.”⁵

Eigenlijk is dit een diepe menselijke wijsheid. Onze daden zijn zoveel sterker dan onze woorden. Welke jongen haalt het in zijn hoofd om zijn meisje te vervelen met eindeloze bespiegelingen over een kus, zonder haar ooit maar een moment aan te raken? En wie zit op een trouwfeest te filosoferen over het dansen, in plaats van zich te laten mee voeren naar de dansvloer? Er is geen twijfel: lichaamstaal is de sterkste taal. In de liturgie is het niet anders. Wij moeten weer de kracht ontdekken van de gebaren en de symbolen. Wij zijn geneigd om symbolen toe te lichten en er misboekjes mee vol te typen, maar daarmee geven wij alleen maar toe dat we het symbool en de rite niet meer vertrouwen. Een onverdachte getuige hiervan is de in 2009 overleden Olivier Clément, een gezaghebbend orthodox theoloog. Hij zegt het onbevangen en indringend:

“Voor priesters en dominees zou er een pedagogie moeten komen die hen tracht te zeggen: wat het meest kan raken, is een mooie, eenvoudige viering. Sommigen hebben bij momenten de indruk dat het gedaan is. Dat de mensen het beu zijn. Dat is een fatale vergissing. Zij moeten de kracht van de liturgie herontdekken. In het Westen moeten wij in de parochies werkelijk de zin voor het mysterie hervinden.”⁶

Een van de meest indrukwekkende rituelen in de huwelijksviering is de handoplegging bij het echtpaar met het gebed om Gods Geest tijdens de huwelijkszeggen. Dit gebaar toont fysiek dat de echte liefde van boven komt, als werk

5 L.-M. CHAUVET, *Les sacrements. Parole de Dieu au risque du corps* (Recherches), Paris, Les Éditions de l'Atelier, 1993, 116: 'Ne dites pas ce que vous faites, faites ce que vous dites.'

6 O. CLÉMENT, *Taizé. Un sens à la vie*. Lettre-préface de frère Roger, de Taizé, Paris, Bayard - Centurion, 1999, 69.

van Gods Geest die liefde is. Daarvoor moet de priester of diaken dan wel het altaar verlaten en voor het koppel gaan staan en zijn handen boven hen uitstrekken, net zoals dat bij een wijding gebeurt. Dat gebaar toont overigens dat het ons ernstig is met onze afkeer van een *twee standen Kerk* waarin alleen de clerus over Gods Geest zou beschikken. De priester of diaken moet de zegenformule goed beheersen en uitspreken wat het werkelijk is: een beslissend woord van God over leven en liefde.

Door de hele viering heen zijn er trouwens kansen te over voor indringende gebaren. Er is de opwachting aan de deur, net als bij de doop. Er is de besprekingskoning met doopwater met het teken van het kruis, waarbij de viering werkelijk begonnen is en liefst niet meer onderbroken wordt door een tweede kruisteken vooraan, alsof we dan weer helemaal vanaf nul moeten beginnen en alsof wat voorafging enkel voor de foto's gold. Een ander gebaar is de proces-siegang, waar ook familie en vrienden kunnen aan participeren. Later volgt het geven van de hand als onderpand van het jawoord, het zegenen en overreiken van de ringen en het aanbrenge van de gaven, mogelijks door de pasgetrouwen die dan zonder woorden tonen dat het in hun eigen leven is dat Jezus' liefde zich zal breken en delen.

De taal van muziek

Een parochie met een koor dat gepaste liederen op een uitnodigende wijze kan zingen, heeft heel wat troeven in huis om de huwelijksviering mooi te maken. Zelfs zonder koor maakt een voorzanger of een dirigent die zich tot de verzamelde gemeenschap durft wenden al een wereld van verschil. Veel van de liturgische teksten zijn trouwens bedoeld om gezongen te worden. Als we ze hardop zeggen, klinken ze echt niet optimaal. Denk aan een liedje van the Beatles.

“We all live in a yellow submarine,
yellow submarine, yellow submarine (bis).

And our friends are all aboard,
many more of them live next door,
and the band begins to play...”

Zou je op een feestje zo'n lied koudweg gaan opzeggen? De tekst, met zijn herhaling, ritme en boodschap smeekt om gezongen te worden. Kun je het 'heilig, heilig, heilig' gewoon reciteren? Dan verarm je toch geweldig wat dat loflied van verbazing en bewondering wil doen? Sommigen proberen de muzi-

kale armoede op te vangen met cd's. Goed bedoeld natuurlijk, maar niet zonder grote nadelen. De keuze is vaak teveel bepaald door wat de trouwers graag horen uit het aanbod van profane liefdesliederen en gaat voorbij aan de schat van prachtige liturgische liederen. We zijn deze stap gemakkelijk gaan zetten omdat we de muziek in de liturgie ook bij andere vieringen nooit leerden zien als een integrerend bestanddeel dat mee de ritus voltrekt. Overigens zet de opgenomen muziek de aanwezigen in een houding van zittende toehoorders zoals bij een concert, terwijl de viering hen wil brengen tot een meer persoonlijke ervaring en tot participatie.

Om daartegen te reageren sta je als voorganger alleen niet sterk genoeg. Het is de evidentie zelf: een christelijke viering vergt de aanwezigheid van voldoende christenen. Er zijn mensen van de parochie nodig die mee vieren en zingen. Begrijpelijk dus dat men in sommige landen afstapt van gelegenhedsvieringen voor het huwelijk. Het is een drastische maar zinvolle oplossing voor de onmogelijke spreidstand waarin de voorganger, vaak de enige vertegenwoordiger van de christengemeenschap, zich bevindt.

Heel ingewikkeld hoeft de muziek overigens niet te zijn. Ervaring leert dat een paar eenvoudige refreinen uit Zingt Jubilate, of uit Taizé, eenmaal voorgezongen, soms het ijs al breken en een bescheiden samenzang uitlokken. Door een korte inoefening vlak voor de viering scheidt de cantor meteen de juiste sfeer die past bij het mysterie dat wordt gevierd.

Het is uiteraard niet enkel de muziek, maar de hele viering – met gebaren en tekens, met woorden en stiltes – die het wonder van Gods liefde laat ervaren. Die onverdiende liefde is, *last but not least*, niet enkel een wonder voor het nieuwe echtpaar. Het blijft een wonder, ook voor wie het geloof met de moedermelk zou hebben meegekregen. Het komt erop aan dat wonder telkens opnieuw dankbaar te herontdekken.⁷

LODE AERTS

7 Inspiratie hiervoor is te vinden bij: H. BRICOUT, *Huwelijksviering tussen traditie en ontwikkeling. Bedenkingen vanuit de Franstalige orde van dienst voor de liturgie van het huwelijk van 2005*, in: *Collationes. Tijdschrift voor pastoraal en theologie* 40 (2010/3) 277-287. Zie ook de andere bijdragen in dit nummer, 245-307. Zie verder: COMMISSION INTERNATIONALE FRANCOPHONE POUR LES TRADUCTIONS ET LA LITURGIE, *Rituel romain de la célébration du mariage*, Paris, Desclée - Mame, 2005 en: SERVICE NATIONAL DE PASTORALE LITURGIQUE ET SACRAMENTELLE, *Le sacrement de mariage. Guide pastoral du nouveau rituel*, Paris, Cerf, 2006.